

Indledning:

Preben Gondolf /www.indiskunst.dk har opfordret mig til at skrive på denne webside. Jeg skriver om kulturmødet med det Indien, som allerede påvirkede mig markant i min tidlige barndom og siden, efter min gensynsrejse i 1993, fik afgørende betydning for mit kunstneriske udtryk.

Jo Møller ©

3 brødre i rickshaw (Jo i udsnit). B'lore 1952

Kulturmødet:

Indien, jeg elsker og jeg hader dig.

Hr. Jo Møller

Det var absolut ufrivilligt, man kunne sige under tvang og protester, for jeg var gammel nok til at protestere. Jeg protesterede egentlig ikke over, at vi skulle rejse til et fremmed land, som blev kaldt "Ude i Indien", for det havde jeg ingen anelse om hvad var; men jeg var utilfreds med at vi skulle flytte fra Scherfigsvej (Kbh. Ø). Det var heller ikke særligt sjovt at bo i den smog-kolde lejlighed i London, som var første stop på rejsen. Her blev man kun opvarmet på den ene side af kroppen, - den der vendte mod kaminilden. Om natten lå vi sammen med store varmedunke med kogt vand, mellem de fugtigkolde lagener og kradsende uldtæpper.

Det skulle blive anderledes. Helt anderledes.

Rejsen og målet. Vi sejlede ud fra Southampton i 1951. Sørejsen tog en måned via Suezkanalen. Første stop Bombay, derfra videre, de ca. 1000 km. med tog, til vores bestemmelsessted Bangalore. Her blev vi, alle fem, indlogeret på et værelse på YWCA (KFUK). Ydre Mission sparede ukristeligt på "komforten", lidelsen var essentiel. Jeg var en lille dreng på fire år da vi ankom, og godt et år efter var projektet mislykkedes. Det var et mirakel, at alle overlevede.

Mine forældre nåede ikke at lære tamil og de nåede slet ikke at missionere; men jeg nåede at hilse på døden. Døden i gaderne, langs vejene og min egen.

Livet og døden. Som 4–5 årig er man gammel nok til at opleve verden omkring sig. Alle indtryk går ret ind, uden at barnet kan forstå, eller fortrænge dem. Følsomheden er enorm i de tidlige år af barnets udvikling, hvor personligheden dannes. Så opholdet i Indien fyldte alt og fylder fortsat meget.

Indien er paradoksernes land og skønheden blander sig med rædslerne. Stærke smukke farver blandes med gråt i gråt. Sukkerrør, mango og søde bananer med fræsende stærk karry og forurenset vand. En dybtliggende viden om verdens storhed, gru og skønhed, kulturelle mangfoldighed og foranderlighed blev plantet i mig. Denne vished gjorde mig til en fremmed i det lille land jeg vendte hjem til i 1954.

Jo Møller / Erindring: "Bangalore - Den Gule Drik". 135 x 115 cm. Olie på lærred. 1991

Drømmen. En af mine tilbagevendende drømme foregik på hospitalet i Bangalore, hvor amøbedysenterien var ved at tage livet af mig: I drømmen kommer jeg svævende ind gennem vinduet og ser mig selv, som femårig, liggende i hospitalssengen, afkræftet og døende. Jeg husker hvor skidt jeg havde det dengang. Derefter opstår der et stærkt gult lys over drengen i

sengen, og jeg ser en skikkelse i lyset. Den har flere arme og ben. I den ene håndflade har den et øje. (En Bodihisattva, - har jeg siden fundet ud af.) "Jeg" bliver drengen. Derefter begynder jeg at komme mig.

Drømmen handler om et fænomen, som forekommer helt naturligt i Indien. Det gør det til gengæld ikke i vores kultur, hvor det er tabu: sjæleombytning.

Jo Møller / Erindring: "The Bodihisattva"

Back to India. Barndommens erindringer, som jeg primært huskede som skræmmende, afholdt mig siden fra, at deltage i de romantiserede hippierejser først i '70erne. Men det var en ambivalent følelse. Jeg var ikke klar. Først i '90erne var det blevet en nødvendighed, at gennemføre denne gensynsrejse.

Efter hjemkomsten skrev Kunstkritikeren C. F. Garde*) i kataloget til min særudstilling "Back from India" på Randers Kunstmuseum:

"... Når han ser sig tilbage, er året i Indien det mest markante i hans barndom. Og det barskeste. Det brændte sig ind i hans erindring og har trængt sig på lige siden, stadig stærkere. Til sidst i en sådan grad, at han 40 år senere måtte derud igen. Back to India. Dels drejede det sig om noget eksistentielt: om måske at finde svar på nogle af erindringens gåder. Dels – og vel navnlig – om kunstnerisk at finde dækkende udtryk, der kunne forene den fireåriges traumatiske oplevelser med den voksne mands indsigt."

Jo Møller / Rejsefrise 1993

"Back to India"

I januar 1993 tog jeg af sted, også denne gang, via London; men med British Airways. I indledningen til min bog "Billednotater fra Sydindien", skriver jeg bl.a.:

På vej ind mod byen, lige undsluppet lufthavnens kaos, blev jeg udsat for et veritabelt bombardement af lugte, skarpt lys og lyde, støv, skidt og møg, stærke farver og myldrende mennesker. Det var som om, at indtrykkene først nu trængte ind bag ruden. Siddende på venstre forsæde, i en bil af ældre årgang, - hvor sædet manglede en fjeder, - jeg sad skævt... Vi bumlede, bremsede, tudede, osede og støvede af sted mod byen. Hovedstaden i Tamil Nadu, Madras, med sine 3-4 millioner mennesker plus dyr. Det var midt på dagen. Sveden løb fra panden lige igennem øjenbrynene og flød ned i ansigt, hals etc. Ved rattet, på min højre side, sad Mr. Ramankrishnan, min Tamilguide. Han var hyret hjemme fra pr. fax, på anbefaling af Hr. Karl H. Skott fra U-landsfonden af 1942, så han var go' nok. I situationen gjorde han sig fortjent til anbefalingen, ved at snakke i én ubrudt strøm på sit anglo-tamil. Alt løb i ét.

Da jeg var kommet ud fra lufthavnen – efter 26 timers flyvninger via København, London og Dubai, - var Mr. Ramankrishnan ikke tilstede, det var alle andre derimod. "Hotel Sir?" – "Kuli Sir?" – "Taxi Sir?" ... og hvad som helst Sir. Varmen og kulturen mødte mig frontalt, - jeg tænkte på en maler jeg kendte. Han var dejset om i Delhi, med kulturшок, lige efter ankomsten, og fløjet hjem med S.O.S. Jeg tog en rundtur til, med den kuli som havde erobret min kuffert. Fik øje på et brev, som dansede rundt over mylderet, - med mit stempel på. Troede det var løgn, gik videre og vendte om, som i en stumfilm. Det var min fax, højt hævet over Mr. Ramankrishnans lille person. Den lignede ikke det aftalte store skilt, med mit navn på ret meget og hans aftalte røde kasket var også fraværende. Heldet fulgte mig i den slags situationer.

Dette land kan ikke forstås. Jeg lærte at holde op med at prøve. Det var som en rejse i underbevidstheden. Jeg forsøgte bare at være til stede. At acceptere.

Mens jeg var i Madras, besøgte jeg de fascinerende strandtempler i *Mahabalipuram* syd for byen og *Chollamandel Artist Village*, som jeg havde planlagt at bo og arbejde i. Men jeg havde aldrig fået svar på mine breve. Det var jeg glad for, da jeg så stedet. De havde imidlertid modtaget brevene og jeg kunne da bare flytte ind, - i en ruin uden ruder, net eller skodder for vinduerne, med smadret toilet og beboet af aber, slanger og andet kryb. Jeg afslog venligst.

En uge efter min ankomst til Indien, sad jeg i en gammel bus med min bagage og vinkede farvel til en god ven, Mr. Ramankrishnan. Jeg havde deltaget i Pongal Festen som gæst i hans hjem, en stor oplevelse. Han havde fået mig sluset ind i denne pulserende verden, som aldrig slutter eller begynder, helt ind til genkendelsen af erindringen.

Rejsen fortsatte nu til *Tiru'kollur*, hvorfra jeg besøgte *Tiruvannamalai*, tempelbyen ved det Hellige Bjerg, opført til ære for Shiva's 2. reinkarnation. En magtfuld repræsentant for det hinduistiske Indien. Her kom jeg ind i det allerhelligste. Det var en meget indtrængende oplevelse, som dannede klangbund, for det mest gennemgående motiv i mine senere Indiens-billeder. Med titler som "Tiruvannamalai" og "Shivas Dance".

Jo Møller / Tiruvannamalai. 123 x 100 Akryl og olie på lærred. 1993

Under opholdet i Tiru'kollur genså jeg også Fort Sct. David ved *Cuddalore*. Et sted der knytter sig stærke barndoms minder til. Det var her jeg dræbte en lille grøn slange med ét stenkast og reddede min mors liv, uden hun opdagede det. Tror jeg nok. I femårs alderen løber virkelighed og drøm ofte sammen. Det kunne være en stærk drøm, akkurat som så meget andet i dette land. Fortet var tomt nu, kørerne græssede i haven.

Rejsen fortsatte og jeg kom til *Bangalore*, den by vi boede i dengang i mit tidlige liv. Y.W.C.A. (K.F.U.K.) pensionatet eksisterede endnu. Det var her jeg fik det ukogte vand, som nær havde kostet mig livet. Jeg huskede den gamle bungalow i engelsk imperiestil. Nu var den et skindødt spøgelseshus, beboet af to ældgamle hekse og nogle gale vagthunde. Det kunne have inspireret Dickens eller Hitchcock; men jeg er jo heldigvis kun billedkunstner. Så jeg flyttede ud til U.T.C. i Millers rd., et simpelt sted, hvor mine forældre gik på sprogskole i sin tid. Her var portvagt og jeg var tryk ved maden og vandet.

Fra B'lore gik turen videre til det smukke *Mysore* og til "*The Elephant Camp*" i vildtreservatet *Mudumalai*, hvor en gammel drøm om at ride på elefant blev opfyldt.

En bjergstation i *Nilgiris*-bjergene, *Ooty*, blev næste stop. Her fra besøgte jeg *Kotagiri*, hvor vi havde boet i den varme tid. Her lå Dansk Missions Kostskole, hvor min storebror boede. De ansvarlige lærere gjorde, dengang, hvad de kunne, for at banke arvesynden ud af missionens børn. De var jo født syndige, børnene altså! Det var vi til gengæld ikke, i den engelske børnehave, hvor jeg gik! Kostskolen var heldigvis solgt og blev drevet efter andre principper.

Hermed var det slut med genbesøgene i første omgang. Bombay måtte vente. Jeg tog længere sydpå til *Karela*, en af Indiens frodigste og smukkeste delstater.

Første del af ruten fra *Ooty* gik med tandhjulsbanen til *Coimbatore* og derfra med hurtigbus videre til *Ernakulan/Cochin*, et spændende område. Videre med skib, back-waters, endnu en nødtvungen bus til *Kovalam Beach* og en tur til Indiens sydspids *Cape Comorin*, hvor de tre verdenshave mødes.

Det lykkedes at arbejde lidt ved *Kovalam Beach*. Ellers kunne det ikke lade sig gøre. Udendørs vakte det opsigt og folk dannede "kødrand" og dækkede for motivet. Indendørs forhindrede varmen energisk arbejde. Men det var behageligt, at sidde ved strandrestauranten under den store palme med frisk papaya juice og tegne, skrive eller snakke med folk.

Senere fløj jeg tilbage til *Bangalore*, hvor jeg besøgte en bedre fungerende Artists Village, eller snarere en Artists Ashram, styret af en egocentrisk guru, som ikke var bedre end min gamle lærer på Det Jyske Kunstakademi. Så jeg forlod også ham, og tog toget fra B'lore til B'bay. Endnu en rejse jeg havde prøvet i mit tidlige liv.

Jeg fik atelierplads på *J.J. School of Art*; men det gik ikke i længden. Store sorte ravne var mit første publikum, de sad oppe under loftet og holdt øje med mig. Siden stimlede eleverne sammen omkring "fænomenet". De placerede sig på gulvet hele vejen rundt. Til sidst kunne jeg ikke komme hen til staffelierne. Lærrederne blev rullet sammen og siden færdiggjort i Danmark.

Jo Møller . "Artist's against Communalism". Bombay 1993

Artist's against Communalism. Under mit ophold i Bombay, var jeg blevet inviteret til at deltage i en protestaktion for kunstnere. Der var spændt et langt lærred op ved *Marine Drive*. "*Artist's against Communalism*" - hvad det så var? ** Jeg glædede mig til at deltage og møde

de andre kunstnere; men det var hurtigt overstået. Da jeg ankom, gik jeg koncentreret i gang med maleriet, med en forventning om, at vi skulle mødes bagefter. Forventninger! Hvor kom de egentlig fra? Havde jeg virkelig ikke lært det? Ganske rigtigt, da jeg havde malet i et par timer, fået et par kopper *chai*, mod et overhængende solstik, var de andre kunstnere væk. Til gengæld var der stor opmærksomhed fra fotografer, TV og publikum.

Kunstlivet i Bombay adskiller sig ikke væsentligt fra kunstlivet andre steder på kloden. Hierarkierne lukker sig om sig selv. Og hvorfor skulle det vække opmærksomhed, at der stod en enkelt hvid mand og malede, som en gal, midt i middagsheden, når den store mester *M.F. Hussain* var til stede. På J. J. School of Art var Mr. Jo Moller interessant; men ikke her.

I Bombay lærte jeg at elske og hade dette enorme land. Jeg var tæt på fattige som rige og lod for en tid indtrykkene passere forbi bevidsthedens forsvarsmekanismer, vel vidende at British Airways snart ville befri mig. Men tiden blev lang og tæt.

Mit hotel lå i den sikre bydel *Colaba*. I andre dele af Bombay og andre steder i Indien bekrigede hinduer og muslimer hinanden; men jeg kunne færdes frit, troede jeg. Man ved intet i Indien. Fjorten dage efter min hjemkomst, bilbombede muslimerne hotellet og Air India bygningen i *Colaba*.

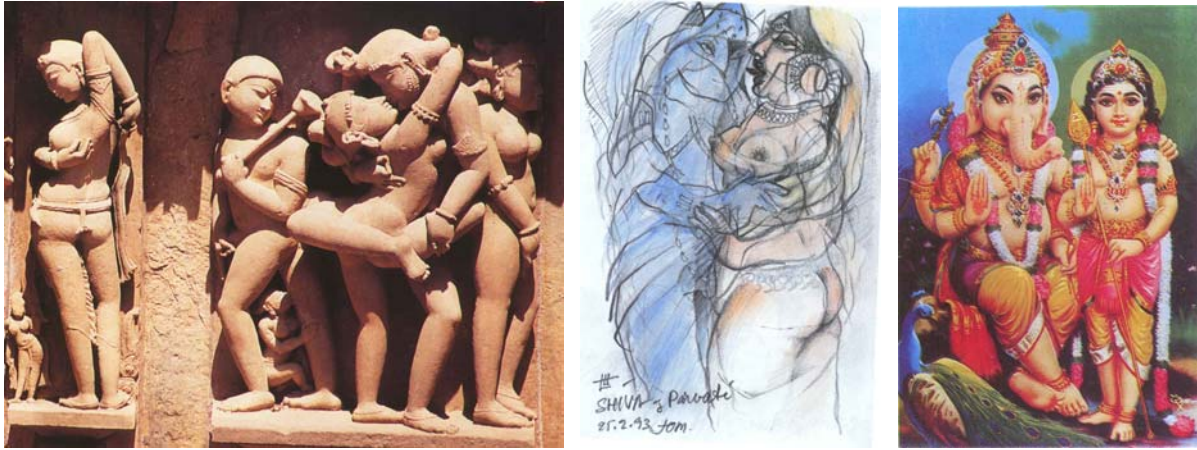
Jeg lærte, at holde op med at prøve at forstå. Indien kan ikke forstås. Alle tider lever, som i lag, i én tid, - hele tiden. Der er intet, herfra og dertil. Indien er som en slange som æder sin egen hale. En *Uroboros*.

"Back from India"

Efter min hjemkomst havde jeg en stor udstilling på Randers Kunstmuseum og siden på en lang række gallerier. Men jeg deltog også på *Art Exchange / Madras / Scandinavia – Tamil Nadu* på *Lalit Kala Akademi*. Det var i 1994. De indiske kunstnere var *R.B. Bhaskaran, P. Gopinath, V. Hariram, Bhagwan Chavan*. Vi havde dog ingen forbindelse med hinanden.

Mine litografier har været til salg i *Sakshi Gallery*, i Bombay og Madras. Men mit kendskab til indiske kunstnere er ikke forbundet med mit kulturmøde med Indien, det er forbundet med deres kulturmøde med Europa.

Da jeg tog tilbage til Indien, var det for at bevidstgøre mine barndoms oplevelser. Det lykkedes ganske godt og kunstnerisk set, resulterede det i nogle koncentrerede Indiens inspirerede år. Det var ikke barndoms minder, der befolkede mine lærreder, men indisk mytologi, - hinduisme og buddhisme, DEN STORE HISTORIE, Indiens sjæl.

1) Khajuraho templerne (ca. år 1000)..... 2) Jo Møller "Shiva og Parvati"3) Gudebillede i plasticlomme (8 x 6 cm).

De Indiske kunstnere har egentlig ikke interesseret mig mere end andre kunstnere. Jeg så primært nogle af verdens bedste kopister, som videreførte traditionen. I det omfang indiske kunstnere kan bygge på deres egen kultur / tradition og transformere den i deres samtids udtryk, som f.eks. *Bhupen Khakhar*, som var på Dokumenta i 1992 og især *Anish Kapoor*, som jeg var så heldig at opleve på Biennalen i Venedig i 1990, - ja så rykker det!

Anish Kapoor. *Void Field.* Sandstone & Pigment. Dimensions variable. Biennalen i Venedig 1990. Foto: Jo Møller.

Indiens sjæl. Indien har en enorm rig og mangfoldig kultur, som naturligvis blev påvirket af briternes kulturimperialisme. Men "Imperiets Juvel" ydede også en massiv påvirkning af den engelske kultur.

Den gik dog ikke i længden med Imperiet, selvom det holdt i flere hundrede år. Briterne rykkede ud i 1947. Påvirkningen er dog fortsat særdeles nærværende i Indien, hvor fællessproget, som bekendt, er engelsk.

Missionen klarede det heller ikke, selvom der blev oprettet mange skoler og hospitaler. Nogle eksisterer stadig og de kristne udgør en betydelig minoritet i landet.

I 1970'erne blev indisk religion, filosofi og livsform en væsentlig del af ungdomsoprøret i Europa og i USA. Hippier valfartede til Indien.

I disse år stormer indisk (og kinesisk) kunst frem på den internationale kunstscene. Der er i væsentligt omfang tale om efterligninger af vesterlandsk kunst. Bliver Vesten udsat for massiv påvirkning? Eller er vi, endnu en gang, ved at erobre Indiens sjæl?

Der betales gigantiske beløb for indisk kunst på de store kunstauktioner og på amerikanske gallerier. Disse ufattelige summer influerer, af gode grunde, på de indiske kunstneres skabende proces. Det kan vise sig at være uopretteligt. Vesten spejler sig i den påvirkning, vi har udsat indiske kunstnere for og nu leverer en del af disse kunstnere varen. Det passer ganske fint til den indholdsløse trend blandt kunstopkøbere i disse år. Kunderne søger muligvis autenticitet; men køber det genkendelige. Kunstens indhold kvæles i penge.

Den Indiske kultur risikerer at miste sin integritet. Der er tale om en kultur, som er en del af vores fælles historie. En oprindelig identitet. Vi skal være særdeles opmærksomme for ikke at brænde Indiens sjæl i Det Frie Markeds ild.

The Zero Book

Net Bog. Nogle år efter hjemkomsten fra Indien, begyndte jeg at interessere mig for kulturmødet på en anden måde. Jeg påbegyndte billedundersøgelsen af *Cirklen og det Lineære Princip*.

Nullet/Zero er af indisk oprindelse og er udtryk for en livsopfattelse, som deles af godt et par milliarder mennesker i østens kulturer. Modsetningen er vores vesterlandske og mere dominerende civilisations lineære opfattelse af tilværelsen. "Én bevægelse fra et punkt til et andet".

Billedundersøgelsen videreførtes i 1998 som netbog *"The Zero Book"*, hvor en række markante skribenter skriver, inspireret af billeder fra billedundersøgelsen.

NetBog: www.jomoller.com

*) Hjemmeside: www.jomo.dk

*) Indiensrelaterede tekster mv. er gengivet på http://www.jomo.dk/retro_india.html

***) Preben Gondolf var så venlig at finde følgende: "**Communalism** is used in South Asia to denote attempts to promote primarily religious stereotypes between groups of people identified as different communities and to stimulate violence between those groups. The sense given to this word in South Asia is represented by the word sectarianism outside South Asia.

In South Asia, communalism is mainly between Hindus, Muslims and Christians

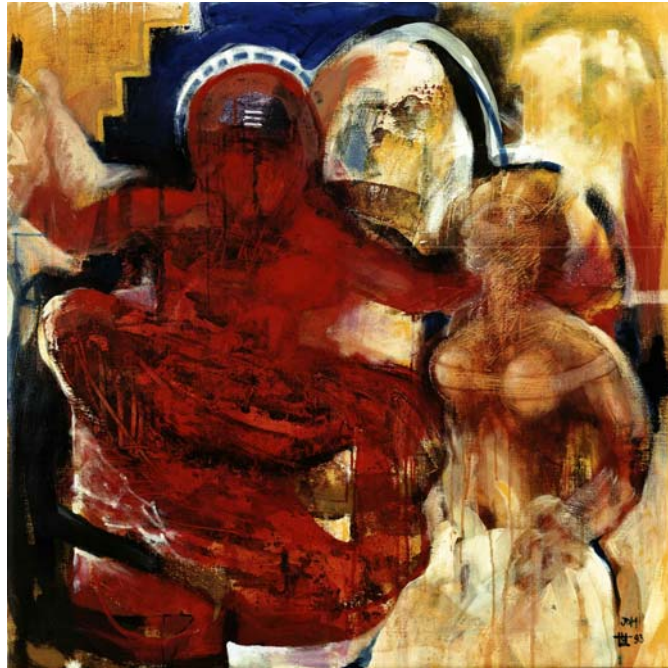
Billedeksempler:

Bhupen Khakhar/Seva/ water colour on paper (19 x 14) 2002

M. F. Hussain. Untitled | Watercolour on Paper | 29" x 39" | 1983

Jo Møller/Red God and Gopi [96 x 96] Akryl og olie på lærred. 1993

Jo Møller/God of Art.[116 x 100] Akryl og olie på lærred. 1995